

MASARYKOVA UNIVERZITA

Úvod do jazykovědy

Základní literatura

Čermák, František (2011): *Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky*. Praha: Karolinum

Ostrá, Růžena - Spitzová, Eva (1995, 1998): *Úvod do studia románských jazyků*, 4. vyd. Brno: Masarykova univerzita.

Černý, Jiří (1996): *Dějiny lingvistiky*, Olomouc: Votobia.

Saussure, Ferdinand de (2007): *Kurs obecné lingvistiky*. Praha: Academia.

Jazyk

System symbolických znaků a pravidel jejich kombinování sloužící ke komunikaci, tj. přenosu informací mezi minimálně dvěma účastníky.

Základní vlastnosti jazyka:

- znakový charakter**
- systémový charakter**

Obecná klasifikace jazyků

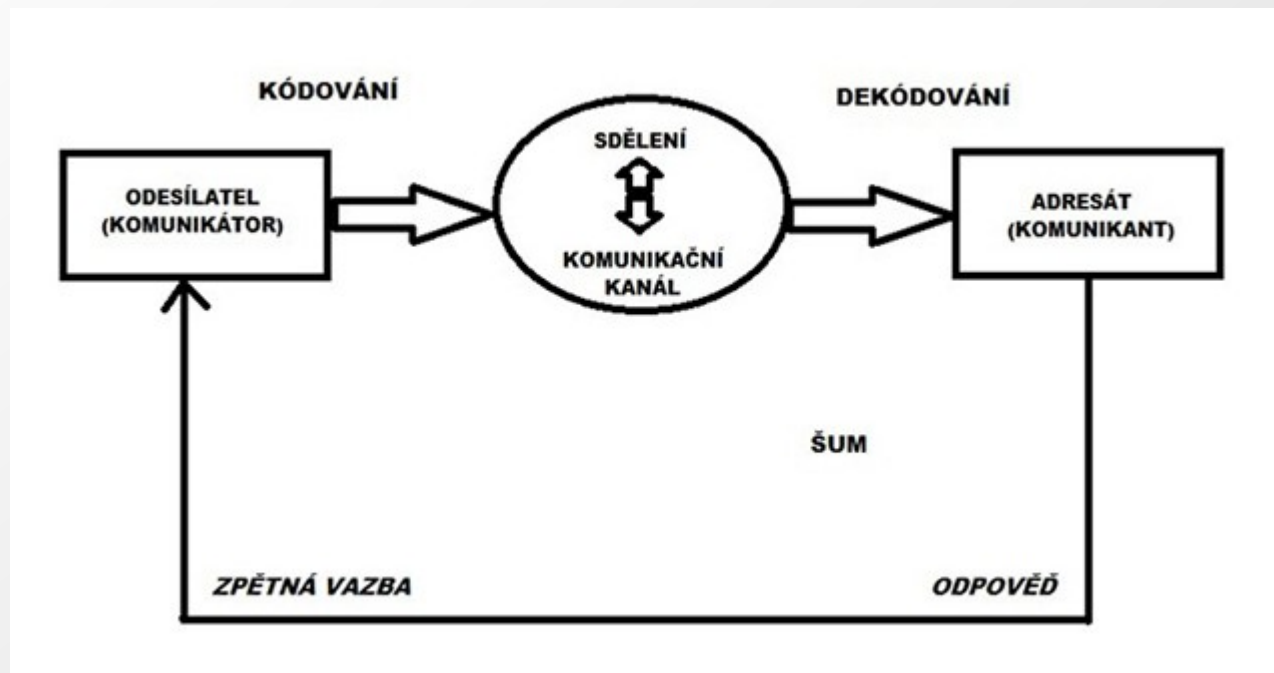
- 1. Jazyky lidské:**
- a) přirozené
 - b) umělé (formální + mezinárodní)

+parajazyk (mimika, kinesiika)

- 2. Jazyky živočišné:**
- a) akustické
 - b) kinesické

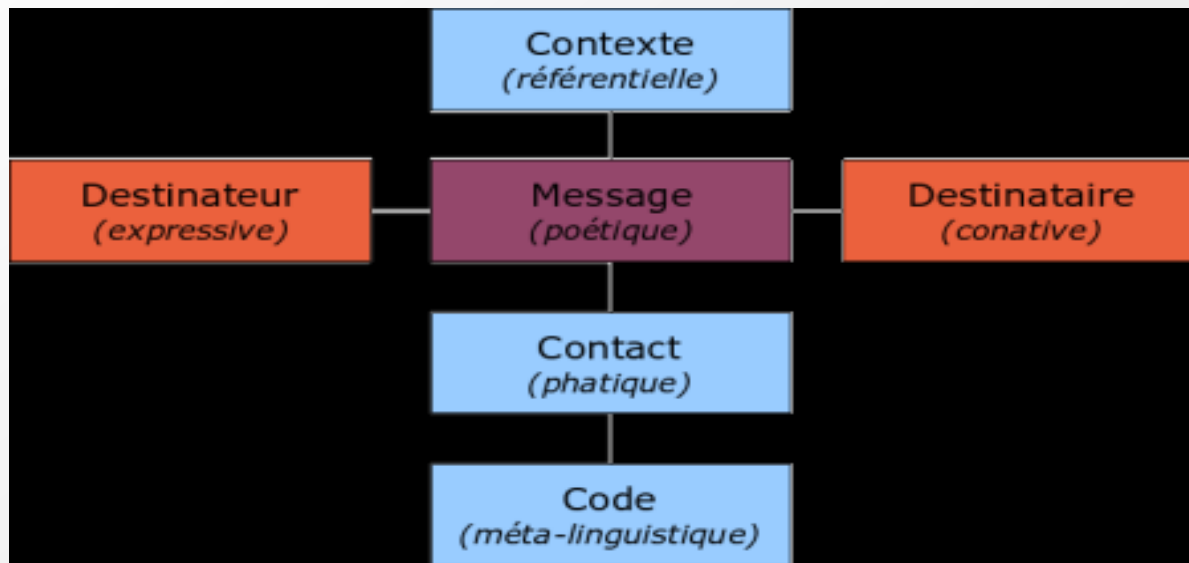
Komunikativní situace

Kontext

Kód

Komunikativní funkce jazyka (R. Jakobson)

1. Referenční
2. Expresivní / emotivní
3. Konativní / direktivní
4. Poetická
5. Fatická / kontaktová

Znakový charakter jazyka

Ferdinand de Saussure (1857-1913)

***signe* (znak)**

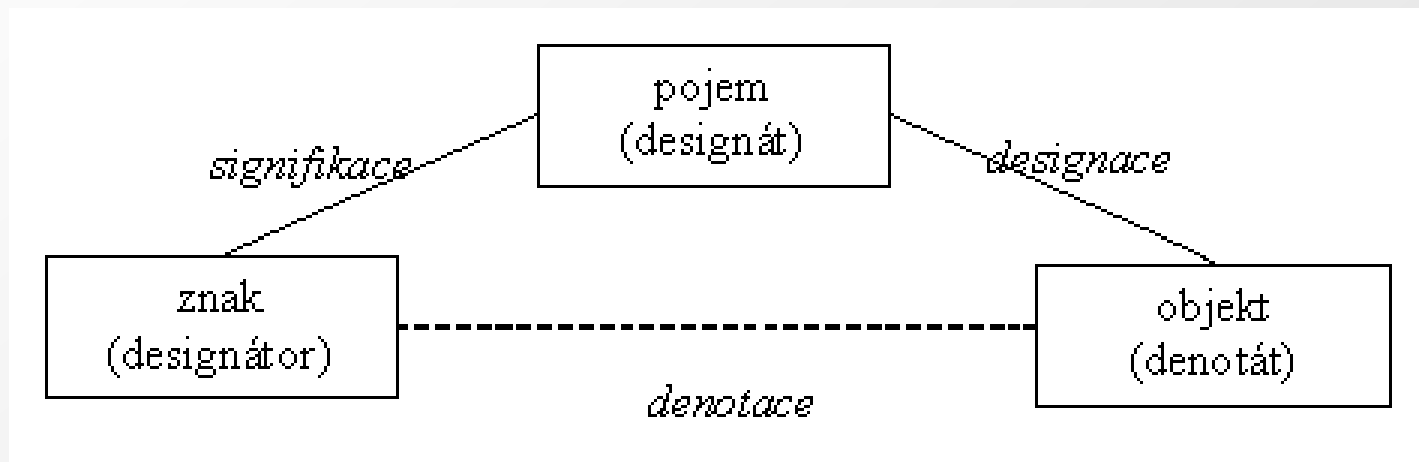
***signifiant* (označující, forma) = "image acoustique"**

***signifié* (označované, význam)**

**Stoikové (cca 3. stol. př. n. l.): *semeion*,
semainon, *semainomenon* (referent)**

**Aurelius Augustinus (4.-5. stol. n. l.): *signum*,
signans, *signatum*.**

Sémiotický trojúhelník (Ogden-Richards)

Teorie znaku

Charles Sanders Peirce – sémiotika

x

Ferdinand de Saussure – sémiologie

Typy znaků podle Peirce:

- 1) Ikony** (vztah podobnosti – onomatopoeia, piktogramy)
- 2) Indexy** (příčinná souvislost, ukazatele)
- 3) Symboly** (konvenční znaky)

Vlastnosti jazykového znaku

- 1. Arbitrárnost**
- 2. Diskrétnost**
- 3. Lineárnost**
- 4. Duálnost (Dvojí artikulace jazyka – Martinet)**
- 5. Sémantičnost (funkčnost)**
- 6. Kulturní a tradiční přenosnost**
- 7. Stabilitnost (neproměnlivost)**
- 8. Produktivnost**
- 9. Reflexivnost (metajazyková funkce)**
- 10. Prevarikace**

Systemový charakter jazyka

- Jazyk jako systém (hierarchická struktura)
- Langue (jazyk) x parole (promluva)
- Vztahy paradigmatické (in absentia – *mluvím, mluvíš, mluví...*)
- Vztahy syntagmatické (in praesentia – *mluvím česky*)

Jazykové roviny (plány)

- 1. Foneticko-fonologická: fonetika, fonologie**
- 2. Morfologická: morfologie (flexe x derivace)**
- 3. Lexikálně-sémantická: lexikologie, sémantika**
- 4. Syntaktická: syntax**
- 5. Textová: textová gramatika**

Horizontální členění:

- 1. Geografické (dialekt x interdialekt)**
- 2. Funkční (spisovný, mluvený, profesní, argot)**

Jazykověda a její vymezení

**Místo lingvistiky mezi ostatními vědami:
Sémiotika, kognitivní věda, sociologie,
psychologie, filosofie, literatura**

**Interdisciplinární studium (sociolingvistika,
psycholingvistika, etnolingvistika...)**

**Lingvistika x filologie (studium textů: jazyk +
literatura + dějiny a kultura)**

Jazykověda - metodologie

Studium jazyka metodou analýzy jazykového materiálu (promluv – *parole*).

Analýza jazykových dat:

- 1) segmentace jednotek**
- 2) určení jejich vztahu a hodnoty (funkce)**
- 3) klasifikace na základě jejich distribuce**
- 4) zobecnění výsledků**

Problémy diskrétního pojetí lingvistiky: přechodové oblasti, graduální opozice (x binární +/-).

Řešení: teorie prototypů, fuzzy logika (neostré hranice, pozvolné/graduální přechody)

Teoretická jazykověda

Jeden jazyk

- **strukturalistická koncepce**
- **korpusová/kvantitativní metoda**
- **konkrétní obor (hispanistika, bohemistika...)**

Více jazyků

- **bi/multilaterální (kontrastivní)**
- **obecná (univerzálie, typologie)**

Aplikovaná jazykověda

- **Lexikografie**
- **Výuka jazyků (učení cizího jazyka nebo výuka jazyka pro cizince)**
- **Překladatelství a tlumočnictví**
- **Péče o jazyk, jazyková politika a plánování (preskriptivní/normativní přístup x deskriptivní)**